

ΘΕΟΛΟΓΙΑ

ΤΡΙΜΗΝΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΜΘ'

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 1978

ΤΕΥΧΟΣ Α'

ΕΙΣ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

(1886 — † 19 N/βρίου 1977)

Υ Π Ο

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Γ. ΜΠΙΟΝΗ

Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν — Ἀκαδημαϊκοῦ

*«Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν δόξῃ
οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου.
Μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ
ἐν ὄλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν».*

(Ψαλμ. 118,1-2)

1. «Ὁ σοφὸς ἐν λόγοις ἑαυτὸν προσφιλεῖ ποιήσει» (Σοφ. Σειρ. 20,13), βεβαιοῖ ἡ θεόπνευστος Γραφή. Ἡ Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξια, ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία καὶ τὸ Πλήρωμα αὐτῆς· ἡ Σεπτῆ Ἱεραρχία καὶ ἡ διοικοῦσα Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος· τὸ Πανελλήνιον καὶ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία γενικώτερον, ἡ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ζῶσα καὶ δρῶσα· ἡ Ἑλληνικὴ Θεολογικὴ Ἐπιστήμη καὶ πάντες οἱ συναποτελοῦντες τὰς δύο Θεολογικὰς Σχολὰς πανεπιστημιακοὶ διδάσκαλοι ἐν τῇ Χώρα ἡμῶν καὶ τὸ μέγα πλῆθος τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν, ὅσοι ἐγένεθησαν τὰνάματα τῆς διδαχῆς τοῦ Μεγάλου Διδασκάλου Παν. Τρεμπέλα, θρηνοῦσι τὴν ἐκ μέσου αὐτῶν ἔξοδον καὶ μεταστασιν τοῦ «σοφοῦ ἐν λόγοις» πεφιλημένου των ἐμπνευστοῦ καὶ διαφωτιστοῦ τῆς Εὐαγγελικῆς Διδαχῆς, ὅστις «διὰ τῆς Πίστεως τῆς τοῦ Χριστοῦ θεοσεβεῖς καὶ δίκαιους» (Ἰουστ. Διάλ. Μ. 6, 592B) ἀνέπλαττεν, ὁ ἴδιος θεοσεβῆς καὶ δίκαιος ἐκ νεότητος γενόμενος.

2. «Πολλοὶ δίκαιοι· καὶ οὐδεὶς αὐτῶν τῆς τοῦ θανάτου

ἐξουσίας ἑαυτὸν ἡδυνήθη λυτρώσασθαι» (Γελασ. Κυζικ. Μ. 85, 1304). Καὶ ὁ γίγας τοῦ θείου λόγου καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς Θεολογίας μέγας σκαπανεὺς Παναγιώτης Τρεμπέλας ἦτο φυσικὸν ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ἀσυγκράτητον ροὴν τοῦ ἐν εἴδει ποταμοῦ ρέοντος ἀνθρωπίνου βίου, τοῦ «ἐνδεδελεχῶς καὶ κύμασιν ἀλλεπαλλήλοις πληρούμενου», κατὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον (Μ. 31, 561C). Πλήρης ἡμερῶν ἀπῆλθε τοῦ κόσμου ὁ εἰς πολλὰ ὁμοίωσας πρὸς τὸν Μέγαν τῆς Καππαδοκίας Ἱεράρχην Διδάσκαλος. Ὁ τοῦ Εὐαγγελίου ἀκαταπόνητος μελετητῆς καὶ ἐξαιρετος ἐρμηνευτῆς ἐγνώριζε καλῶς ὅτι τῆς ἀμαρτίας ἀναίρεσις εἶναι ἡ «τῶν παθῶν ἀπαλλοτριώσεις, ἡ τοῦ σώματος νέκρωσις μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν φυσικῶν παθημάτων... ζωῆς πνευματικῆς ἀρχή, τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν πρόξενος, ἐν ἑαυτῇ τὸ κέντρον τῆς ἡδονῆς ἀφανίζουσα» (Μ. Βασ. Μ. 31, 964A). Ἐγνώριζεν οὗτος καλῶς ὅτι «ὅρος ἐστὶ τῆς ἀνθρωπίνης μακαριότητος ἡ πρὸς τὸ Θεῖον ὁμοίωσις» (Γρηγ. Νύσσ. Μ. 44, 433C), διὸ καὶ ἀφιέρωσεν ἑαυτὸν εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴν, ψυχῇ τε καὶ σώματι. Πλούσιος ὢν κατὰ κόσμον, ἐπτώχευσε διὰ Χριστὸν καὶ οὕτω πως «παραπεπήγασι ταῖς ἀρεταῖς αἱ κακίαι» παρ' αὐτῷ διὰ τῆς ἰσχυρᾶς του θελήσεως. Καὶ ἵνα τοὺς διὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου λόγους ἐπαναλάβω, τοὺς τόσοσιν προσαρμοστικoὺς καὶ διὰ τὸν Τρεμπέλαν, «τίς γὰρ ἐκείνου μᾶλλον ἀρετὴν ἐτίμησεν ἢ κακίαν ἐκόλασεν ἢ χρηστὸς ὤφθη τοῖς κατορθοῦσιν ἢ τοῖς ἀμαρτάνουσιν ἐμβριθῆς;... Τίς διηγῆσασθαι χαριέστερος; Τίς μὲν σκῶψαι παιδευτικῶς; Τίς δὲ καθάψασθαι ἀπαλῶς; Καὶ μήτε τὴν ἐπιτίμησιν θράσος ποιῆσαι, μήτε τὴν ἀνεσιν ἐκλυσιν, ἀλλ' ἀμφοτέρων τὴν ἀμετρίαν φυγεῖν, ἀμφοτέροις σὺν λόγῳ καὶ καιρῷ χρώμενον, κατὰ τοὺς Σολομῶντος νόμους, παντὶ πράγματι καιρὸν διατάξαντος» (Γρηγ. Ναζ. Ἐπιτ. εἰς Μ. Βασ. Μ 36, 581B/C). Καὶ «τίς δὲ μᾶλλον ἐφωτίσθη φῶς γνώσεως καὶ διέκυψεν εἰς τὰ βάθη τοῦ πνεύματος καὶ μετὰ Θεοῦ διεσκέφατο», ὅσον καὶ ὅπως ὁ τῆς Θεολογίας μύστης Παν. Τρεμπέλας;

3. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς ἐν προοιμίῳ. Ἄλλ' ἔλθωμεν ἐγγύ-

Ὁ ἀείμνηστος Παναγιώτης Τρεμπέλας, Ἐπίτιμος Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

τερον πρὸς τὸν αἰόδιμον ἄνδρα, ἵνα γνωρίσωμεν ἐν ἀναλύσει τὴν ἐκείνου προσωπικότητα καὶ χαρακτηρίσωμεν ὡς ἐμπρέπει τὰ τε ἔργα αὐτοῦ, τὰ ἐπιτεύγματά του καὶ πάνθ' ὅσα διὰ τοὺς μεταγενεστέρους κατέλιπε παντοτινῆς ἀξίας, ὠφελιμότητος καὶ διδαχῆς συγγράμματα. Δὲν εἶναι πρόθεσίς μου νὰ βιογραφήσω τὸν ἄνδρα. Τοῦτο ἔπραξεν ἤδη ἕτερος συνάδελφος, ὁ τῆς πανεπιστημιακῆς ἔδρας μαθητῆς του καὶ διάδοχος Εὐάγγελος Θεοδώρου ἐν τῷ τιμητικῷ ἀφιερωτικῷ τόμῳ τῆς Ἐπετηρίδος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν (τόμ. ΙΖ', Ἐν Ἀθήναις 1971 σ. ζ' - πδ'). Ἐκεῖ οὗτος παρέθεσε καὶ τὸν κατὰ τὸ δυνατὸν πλήρη Κατάλογον τῶν πολυαρίθμων συγγραμμάτων, δοκιμίων, πραγματειῶν, ἄρθρων, διαλέξεων, ὁμιλιῶν καὶ κηρυγμάτων αὐτοῦ κλπ. κλπ. Ὁ φιλομαθὴς ἀναγνώστης πολλὰ τὰ ὠφέλιμα δύναται νὰ καρπωθῆ ἔκ τῆς μελέτης τοῦ τιμητικοῦ τούτου τόμου τῆς Θεολ. Σχολῆς πρὸς τὸν διαπρεπῆ Καθηγητὴν Παν. Τρεμπέλαν. Ἡμεῖς εὐτυχήσαντες νὰ γνωρίσωμεν εἰς τὰ πρῶτα μας βήματα τῆς σπουδῆς τῆς Θεολογίας τοῦτον, τὸν καὶ αὐστηρὸν καθοδηγητὴν ἀλησμόνητον ἄνδρα σχόντες, θὰ ἐπισημάνωμεν ἕνια τῶν γνωρισμάτων του, κυρίως ἀφ' ὅτου ηὐτυχήσαμεν καὶ νὰ συνεργασθῶμεν ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1951 μέχρι καὶ τοῦ ἔτους 1957, ὅτε καταληφθεὶς οὗτος ὑπὸ τοῦ ὀρίου τῆς ἡλικίας, κατ' ἀγαθὴν συγκυρίαν Κοσμήτορος ὄντος τοῦ ὑπόφαινομένου, ἀπεχώρησε τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ ὡς Καθηγητοῦ.

4. Εἶναι ὁμολογουμένως ἀνυπολόγιστον τὸ κενόν, ὅπερ ἀφίνει ὁ ἐκλιπὼν σοφὸς Καθηγητῆς. Ἡ χάριτι Θεοῦ διάπλευσις πνευματικοῦ βίου ἐπὶ 92 ἔτη καὶ μάλιστα τόσον πλουσίου εἰς ὑπερόχου καὶ θαυμαστῆς εὐκαρπίας ἐπιστημονικὴν θεολογικὴν παραγωγὴν, ἀποτελεῖ διὰ πάντα ἐπιστήμονα Θεολόγον ἐνδόμυχον ἔφесιν καὶ ποθοῦμενον ἀγαθόν. Ἀλλὰ διὰ τοὺς στενοὺς συνεργάτας καὶ φίλους, πρῶτον τοὺς ἐν τῇ Ἀδελφότητι τοῦ («Σωτῆρος») καὶ εἶτα τοὺς μαθητὰς καὶ συναδέλφους του ἐν ταῖς Θεολογικαῖς Σχολαῖς, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς Ὀρθοδόξους χριστιανούς, κληρικούς τε καὶ λαϊκούς καὶ πέραν τῶν ὀρίων τῆς Πατρίδος ἡμῶν, ἡ κοί-

μησις τοῦ μεγάλου ἐν λόγοις, τοῦ δυναμικοῦ καὶ ἀξιομιμήτου κύρους Παν. Τρεμπέλα, συνεκίνησε καὶ κατέθλιψε πάντας βαθύτατα, διότι ὁ μεταστάς αἰδιδιμος ἀνὴρ δὲν εἶναι ἀπλῶς δυσαναπλήρωτος, ἀλλὰ τοῦτ' αὐτὸ ἀναντικατάστατος. Ἡ διέλευσις τῆς ἰσχυρᾶς ἐπιστημονικῆς θεολογικῆς Μορφῆς τούτου ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου τῆς Ἐπιστήμης ἀπετέλεσε πράγματι σταθμὸν ἱστορικῆς σημασίας καὶ σπουδαιότητος. Ἀσχέτως τῆς ἰδεολογικῆς καὶ προσωπικῆς ἐκάστου ἐπιστήμονος Θεολόγου καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ἀνδρὸς τοποθετήσεως ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους προβλήμασι τῆς τε ἐπιστημονικῆς Θεολογίας καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ δράσεως, ὀφείλομεν οἱ πάντες ν' ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ὁ μεταστάς ὑπῆρξε μεγάλη ἐπιστημονικὴ θεολογικὴ Μορφή, συνθετικὴ καὶ πολύπλευρος, δυναμικὴ καὶ φύσει ἡγετική, πληθωρικὴ εἰς ἀξίας πνευματικᾶς, ἐπιβλητικὴ εἰς δρᾶσιν καὶ ἐνεργητικότητα, μεστὴ ζωτικότητος καὶ ἀντανεκλαστικῆς δυνάμεως!

5. Ὁ Παν. Τρεμπέλας ηὐτύχησε νὰ λάβῃ πλουσίας τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ. Τὰ δὲ χαρίσματα, ὅν οὗτος ἦτο πεποικισμένος, ἦσαν τόσον ἄφθονα καὶ τόσον ποικίλα, ὥστε προκαλεῖ τὸ γεγονός τὸν θαυμασμὸν πῶς ὁ Θεὸς εἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἐ χάρισε τόσον πολλὰ ἀγαθὰ καὶ ὥπλισε τὸν ἄνδρα μὲ τόσον ἀξιοθαύμαστα προσόντα! Ὁ Παν. Τρεμπέλας ὑψοῦται μέγας-μεγαλωστὶ ἐν τῷ πνευματικῷ στερεώματι τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς Ἐπιστημονικῆς Θεολογικῆς Σκέψεως! Οὗτος ὑπῆρξεν ὁ πολυγραφώτερος Θεολόγος τῆς ἐποχῆς μας, κατακαλύψας ὀλόκληρην σχεδὸν τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα, ὃν διανύομεν, διὰ τῶν συγγραφεῶν αὐτοῦ. Τὰ διεθνῶς γνωστὰ θεολογικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ Περιοδικὰ «Νέα Σιών» Ἱεροσολύμων, «Πάνταϊνος» καὶ «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος» Ἀλεξανδρείας, «Ὁρθοδοξία» καὶ «Ἀπόστολος Ἀνδρέας» Κων/πόλεως, «Γρηγόριος Παλαμᾶς» Θεσ/κης, Ὁ «Ποιμὴν» Μυτιλήνης, «Ἀπόστολος Βαρνάβας» Κύπρου καὶ «Ἀπόστολος Ἀνδρέας» Πατρῶν, «Καὶνὴ Διδαχὴ», «Ἐκκλησιαστικὸς Κήρυξ», «Ἀνάπλασις», «Ἐκκλησία», «Ἐνορία», «Τρεῖς Ἱεράρχαι» καὶ πρὸ πάντων ἡ «Θεολο-

γία» Ἀθηνῶν, ὡς καὶ ἕτερα ἐκκλησιαστικά φύλλα καὶ πλεῖστα ὅσα ἐπαρχιακὰ ἔντυπα ἐκκλησιαστικῆς καὶ πρακτικῆς θεολογικῆς διαφωτίσεως καὶ ἐποικοδομῆς· ἔτι δὲ ἡ «Ἐπετηρὶς Βυζαντινῶν Σπουδῶν», ἡ «Ἐπετηρὶς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς» Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, ἕτερα ξενόγλωσσα Περιοδικά, ἀποτελοῦν ἀψευδεῖς μάρτυρας τῆς θαυμαστῆς συγγραφικῆς δραστηριότητος τοῦ χαλκεντέρου πράγματι ἀνδρός καὶ διαλαλοῦν συγχρόνως τὴν δύναμιν τῆς γραφίδος τούτου, τὸ καθαρὸν τοῦ πνεῦμα, τὴν μέχρι φανατισμοῦ προσκόλλησιν αὐτοῦ εἰς τὰ Ἰδεώδη τῆς Ἑλληνορθοδόξου χριστιανικῆς Πίστεως καὶ τὸν ἀειθαλῆ ἔρωτα αὐτοῦ πρὸς μετάδοσιν τῆς διακαιούσης τὸν ἔσω κόσμον τοῦ φλογὸς Πίστεως καὶ Ἀγάπης πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Ἀγίαν Αὐτοῦ Ἐκκλησίαν.

6. Τὸν πρὸς οἰκοδομὴν καὶ διαφώτισιν τῶν πολλῶν «πυρηνικόν», δύναμαι νὰ εἶπω, ζῆλον τοῦ Τ ρ ε μ π έ λ α, διαβλέπει τις κάλλιον παντὸς ἄλλου εἰς τὰ μεστὰ νοημάτων καὶ χάριτος πολυποίκιλα ἄρθρα του, ἰδίᾳ ἐν τῷ Περιοδικῷ «Ζωῇ» καὶ εἶτα τῷ Περιοδικῷ «Ὁ Σωτὴρ» τῆς ὁμωνύμου Ἀδελφότητος. Ἐπὶ 50 ἔτη τὸ πρῶτον καὶ ἀπὸ 18 ἡδὴ ἐτῶν τὸ δευτέρον ἀπετέλεσαν καὶ ἀποτελοῦν εἰσέτι ὄργανα θρησκευτικῆς διαφωτίσεως καὶ ἐποικοδομῆς, εἰς τὴν πνευματικὴν ὕλην τῶν ὁποίων ἐξεχύνοντο πολλάκις μέχρι καὶ τῶν τριῶν τετάρτων τῆς ἐκτάσεώς των, ὡς ἀπὸ ἀνεξαντλήτου καλλιρροῦ πηγῆς, τῆς πνευματοφόρου Τρεμπελείου σκέψεως τὰνάματα! Θὰ μὲ ἀπέλιπεν ὁ χρόνος ἂν ἤθελον καὶ ἀπλῶς ν' ἀναφέρω τοὺς τίτλους τῶν δημοσιευμάτων τοῦ πολυγραφωτάτου Καθηγητοῦ. Δυσχερῆς ἀκόμη θὰ ἦτο καὶ ἡ μεθοδικὴ διάταξις τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ. Διότι οὗτος δὲν ἠσχολήθη περὶ ἓνα καὶ μόνον κλάδον τῆς Θεολογικῆς Ἐπιστήμης ἢ πολλῶν ἤττον δὲν περιωρίσθη εἰς τὸ πρακτικόν, τὸ διαφωτιστικόν, τὸ ἐποικοδομητικόν θεολογικόν καὶ ἐκκλησιαστικόν ἔργον. Ἡ προσωπικότης αὐτοῦ, πολυέδρος οὔσα, πολυσύνθετος, πολυσχιδῆς, πολυκύμαντος, ἐπιτυγχάνει νὰ συλλαμβάνῃ ἐπικαίρως τὰ θέματα, νὰ οἰκοδομῇ κατ' ἔμπνευσιν αὐτά, νὰ κινῆται ἐξ ἀπίνης πολλάκις καὶ ἐξ ἐσωτερικοῦ εὐγενοῦς πάθους, νὰ προεκβαλῆ ἔστιν ὅτε καὶ

μὴ προκαλούμενος καὶ νὰ ἀνέρχεται εἰς ὕψη δυσθεώρητα ἢ νὰ κατέρχεται εἰς βάθη δυσπρόσιτα οὕτως, ὥστε χάριν τῆς διαφωτισσεως καὶ ἐποικοδομῆς τῶν πολλῶν, νὰ οἰκοδομῇ, νὰ συνθέτῃ, νὰ κρίνῃ, νὰ ἀγωνίζεται εὐκαίρως - ἀκαίρως, μὲ ἓν καὶ μόνον κίνητρον, μὲ ἓν καὶ μόνον Ἰδεῶδες, μὲ ἓν καὶ μόνον εὐγενὲς πάθος, μὲ ἓνα καὶ μόνον παλμόν, τὴν Πίστιν τὴν εἰς Χριστόν, τὴν Πατερικὴν καὶ Ἑλληνορθόδοξον Πίστιν! Ἡ ἀγάπη τοῦ πρὸς πᾶν ὅ,τι Εὐαγγελικόν, Ὁρθόδοξον, Ἑλληνικὸν ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἀφετηρίαν καὶ τὸ πάθος καὶ τὸν παλμόν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς δράσεώς του!

7. Ὁ Παν. Τρεμπέλας διεκρίνετο μὲ τὴν φυσικὴν, ἐπιβλητικὴν καὶ συγχρόνως ἔλκυστικὴν ρητορείαν του. Ἐχρησιμοποίησε δὲ ταύτην σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ Ὁρθοδοξίας, ὑπὲρ τῶν πιστῶν ὁπαδῶν αὐτῆς, ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν χριστιανικῶν εὐαγγελικῶν Ἀρχῶν, ὑπὲρ τῆς ὑπερασπίσεως τούτων, ὑπὲρ τῆς οἰκοδομῆς τῶν θεοσεβῶν, ὑπὲρ ἐνισχύσεως τῶν ἀσθενῶν τῇ πίστει καὶ ὑπὲρ τῆς διαφωτισσεως τῶν ἐν ἀγνοίᾳ διατελούντων ὡς πρὸς τὰς θεολογικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς διδασκαλίας. Ὑπὸ τοῦ ἐνδιαφέροντος τούτου κινούμενος ὁ πεπνυμένος οὗτος Διδάσκαλος ἐν εὐρυτάτῃ ἐννοίᾳ, ἀπέβη ὁ κατ' ἐξοχὴν Διαφωτιστής, Ἱεροκῆρυξ, Κατηχητής καὶ ἀκαταπόνητος Ρητοροδιδάσκαλος, παντοῦ καὶ πάντοτε καὶ εἰς πάντας πρόθυμος εἰς τὸ ὁμιλεῖν καὶ διδάσκειν καὶ νοουθετεῖν. Τὰ πάντα συνέτρεχον αὐτῷ. Οὐ μόνον ἡ χάρις τοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ ἡ ρώμη τοῦ σώματος καὶ ἡ ἐπιβλητικὴ, ὅσον καὶ μεγαλοπρεπὴς ἐξωτερικὴ τούτου ἐμφάνισις! Θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι ὁ Τρεμπέλας ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ ἐπιβάλλεται, νὰ ἀγωνίζεται καὶ πάντοτε νὰ νικᾷ κατὰ τοὺς πνευματικούς του ἐθνικοθηρησκευτικούς, ἐκκλησιαστικούς καὶ θεολογικούς του ἀγῶνας. Ἡ δρᾶσις αὐτοῦ χαρακτηρίζεται κυρίως διὰ τὸ ἀδάμαστον, τὸ μαχητικὸν καὶ ἀγωνιστικὸν αὐτῆς. "Ὅταν δ' ἐπρόκειτο ν' ἀμυνθῇ θεμελιωδῶν τῆς χριστιανικῆς καὶ δὴ καὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἀρχῶν, μετεβάλλετο εἰς δυσκαταμάχητον ἀγωνιστὴν καὶ ἱκανώτατον διὰ νὰ ἐξουδενώσῃ διὰ τῆς ἐπιχειρηματολογίας του πάντα σοφιστευόμενον

πνευματικόν του αντίπαλον! "Όπου ένεφανίζετο ό πεπνυμένος και μεγαλόστομος οὔτος άμύντωρ τῶν χριστιανικῶν και ὀρθοδόξων Ἄληθειῶν, κατετροπώνοντο οἱ αντίπαλοί του, έξηυτελίζοντο οἱ αίρετικοὶ προπαγανδισται —οἱ Χιλιασται και οἱ παντοειδεῖς διαστρεβλωται τῆς ὀρθοδόξου Πίστεως· έταπεινοῦντο οἱ ὀρθολογισται ψευδεπιστήμονες· διελύοντο οἱ σκανδαλοποιοὶ νεωτερισται τῶν εκκλησιαστικῶν θεσμίων και οἱ παντός είδους διαφθορεῖς τῶν Ἑλληνικῶν Παραδόσεων, ἡθῶν και έθίμων, οὔτινες και διεσκορπίζοντο άπάντες κατησχυμένοι!

8. Μή δέ τις νομίση ὅτι ὁ Τρεμπέλας, λόγω τοῦ ζέοντος και ὀρμητικοῦ χαρακτήρος του, έξαπτομένου ὑπὸ τῆς θερμουργοῦ Πίστεως, ὑφ' ἧς διεκατείχετο, οὔτος εκινείτο εἰς πλαίσια στενοῦ φανατισμοῦ και παχυλῶν προκαταλήψεων εἰς a priori άμετακινήτους δι' αὐτὸν άρχάς και πεποιθήσεις. Πάν τούναντίον! Ὁ αὐόιδιμος άνήρ και εκκινήσιαν σκέψεως εἶχε και ὀρθοφροσύνην και προσαρμοστικότητα, μάλιστα εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς θεωρίας. Οὐχί σπανίως, ἐπὶ κινδύνῳ παρεξηγήσεως, ένεφανίζετο και νεωτεριστῆς και ἔστιν ὅτε καινοτόμος εκκλησιαστικῶν και θεολογουμένων τινῶν ζητημάτων. Πάντως οὔτος ἔνα πόθον εἶχε και ὑπὸ τούτου και μόνον διεφλέγετο. Τὸν πόθον νὰ καταστήση κοινωνοὺς τῆς Πίστεως του ὅσον πλείστους· νὰ διαφωτίση ὅσον πλείστους· νὰ εκλύση ὅσον πλείστους εἰς ὅσα εκείνος ἐπίστευε και νὰ μετασχηματίση εἰς ὀπαδοὺς του ὅσον πλείστους. Ὁ Τρεμπέλας ὑπῆρξε κατ' έξοχήν ἡρωικὸς μαχητῆς, ὡς εἶπον, και άγωνιστῆς άρχῶν και ιδεῶν ευαγγελικῶν, πατερικῶν, εκκλησιαστικῶν. Ἦτο ἔτοιμος εἰς μάχας και εἰς θυσίας ὑπὲρ τῶν άρχῶν του τούτων. Ἦδιαφέρει διὰ τὰς κρίσεις ἢ και ἐπικρίσεις τῶν ιδεολογικῶς αντίπαλων του. Οὐδέποτε και πρὸ οὔδενός εκάμπτετο και εἰς οὔδέν ὑπελόγιζε θυσίας και κόπους σωματικούς και πνευματικούς, προκειμένου νὰ ἐπιβληθῆ τὸ θρησκευτικο-εκκλησιαστικὸν Ἰδεῶδες, ὑπὲρ οὔ άντεπαλαμᾶτο και εἰς ὅπερ άκραδάντως ἐπίστευεν. Δι' ὅσα λοιπὸν θαυμαστὰ και ὑπέροχα ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας και Ὁρθοδοξίας εἰργάσατο

καὶ ἐπετέλεσεν ὁ πνευματοφόρος οὗτος ἀνὴρ, νομίζω ὅτι δικαιούται εἶπερ τις καὶ ἄλλος ἐκ τοῦ θεολογικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ περιβάλλοντος τῆς Χώρας ἡμῶν νὰ χαρακτηρισθῆ καὶ ἀναγνωρισθῆ ὁ Τρεμπέλας, καίτοι λαϊκός, ὡς κατ' ἐξοχὴν «ἐκκλησιαστικὸς ἀνὴρ»! Διὸ καὶ ἡ Διοικοῦσα Ἐκκλησία, τιμῶσα τὸν ἀκαταπόνητον ἐργάτην τοῦ ἀμπελῶνος Αὐτῆς, ἀφιέρωσε τὸ ὑπ' ἀριθ. 3-4 (1/15 Φ/ρίου 1978) τεῦχος τοῦ ἐπισήμου δημοσιογραφικοῦ τῆς ὀργάνου «Ἐκκλησία» εἰς τὸν μεταστάντα ἀκαταπόνητον ὑπερασπιστὴν τῶν θεμελιωδῶν δογματικῶν καὶ θεολογικῶν Ἀρχῶν καὶ Ἀληθειῶν τῆς Ὁρθοδοξίας. Εἶναι προδήλως ἀνεπίκαιρον καὶ ἀνεπίτρεπτον νὰ γίνῃ ἐνταῦθα λόγος ἀντιθέτων ἀντιλήψεων τοῦ ὀργανωτικοῦ τρόπου ἐφαρμογῆς καὶ μεταδόσεως τῶν ἀρχῶν τούτων εἰς τὸ πολὺ δημόσιον. Πάντως οὐ μόνον οἱ φίλοι καὶ ὄπαδοι τοῦ Τρεμπέλα, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ καὶ τῶν ὧν οὗτος προῖστατο ὀργανώσεων, ὁμολογοῦν τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ μετὰ πολλῶν θυσιῶν ὑπερασπίσει τῶν ἐθνικο-θρησκευτικῶν του πεποιθήσεων καὶ τῶν περὶ Θεολογίας καὶ Ἐκκλησίας καὶ Ὁρθοδοξίας ἀντιλήψεών του. Εἶναι λοιπὸν τιμὴ καὶ δόξα διὰ τὴν Διοικοῦσαν Ἐκκλησίαν τὸ ὅτι ὥρισε τὸ Συνοδικὸν μέλος αὐτῆς, ἦτοι τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Πατρῶν κ. Νικόδημον, ἵνα ὁμιλήσῃ πρὸ τῆς λάρνακος τοῦ μεσαστάντος εὐλαβοῦς τέκνου τῆς κατὰ τὴν νεκρώσιμον Ἀκολουθίαν ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῶ. Τὸ ὅτι δὲ σύμπασα ἡ Ἱερά Σύνοδος μετὰ πολλῶν παρεπιδημούντων ἢ ἐξ ἐπίτηδες προσελθόντων Σεβασμιωτάτων Ἱεραρχῶν καὶ πολυπληθῶν ἄλλων Κληρικῶν ἐκ τοῦ Πρεσβυτερίου, συμμετέσχε τῆς Νεκρωσίμου Ἀκολουθίας, εἶναι δεῖγμα τῆς προθέσεως τῆς Διοικούσης Ἐκκλησίας, ὅπως προβάλλῃ εἰς τὸ Πλήρωμα αὐτῆς, ἀκόμη καὶ πέρα τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος, τὸ ἐν Χριστῷ τελειωθὲν τέκνον Τῆς, ὡς τὸν ἐξαιρετὸν σκαπανέα τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιστήμης καὶ μεταφορέα τῶν Ἀρχῶν Τῆς Παν. Τρεμπέλαν! Κοινὴ ἄλλωστε εἶναι ἡ πίστις τοῦ Πανελληνίου, ὅτι τὸν μεταστάντα ἢ πάνσοφος τοῦ Θεοῦ Πρόνοια ἐπικαίρως προώρισε, ὡς κατὰ σπανίας καὶ μακρὰς χρονικὰς περιόδους ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ

Ἔθλους γενικώτερον ἐξ ἀγάπης βούλεται, ἵνα προβάλληται καὶ πάλιν ἀνανεούμενον τὸ ζωηφόρον Πνεῦμα τῆς Ἑλληνορθοδόξου Πατερικῆς Σκέψεως εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον! Τὸν κόσμον, ὅστις κινδυνεύει ν' ἀπολέσῃ τὸ σωτηριῶδες Φῶς τοῦ Χριστοῦ, δι' Οὗ καὶ μόνου δύναται ν' ἀνευρίσκῃ ἐκάστοτε τὴν ἀληθῆ πυξίδα πλεύσεως ἐν τῷ βίῳ!

Ἄς σημειωθῆ ἔπισης ὅτι ἡ Ἱερά Σύνοδος πολλάκις ἀπέδωκεν αὐτῷ τὸν δίκαιον ἔπαινον καὶ ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκειαν τῆς «ἐπὶ τῇ καθόλου θεολογικῇ δράσει διὰ τε τῶν σπουδαίων συγγραφῶν καὶ διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ θείου λόγου». Καὶ ἡ Α. Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἔγραψεν εἰς τὸν αἰοίδιμον ἄνδρα τὰ ἐγκωμιαστικά ταῦτα: «Ἡ Μήτηρ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἑκκλησία σεμνύεται ἐπὶ τῇ σοφίᾳ, τῇ ἀρετῇ καὶ τοῖς ἀγῶσιν ὑμῶν ὑπὲρ τῆς Ἑκκλησίας» καὶ ἐξέφρασε «τὴν εὐαρέσκειαν αὐτοῦ καὶ τῆς περὶ αὐτὸν ἀγίας καὶ ἱεραῆς Συνόδου διὰ τὸ καθόλου ὑπὲρ τῆς Ἑκκλησίας ἔργον» του (26 Ἰουλίου 1934). Ἐτυχε δὲ ὁ Τ ρ ε μ π ἔ λ α ς καὶ πολλῶν ἄλλων ὕστερον ἐπαίνων τόσον ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅσον καὶ ὑπὸ ἐτέρων ὁμοδόξων Ἑκκλησιῶν. Πολλὰ δὲ τέλος ὑπῆρξαν αἱ τιμητικαὶ διακρίσεις ἀπὸ μέρους τῆς τε Πολιτείας καὶ τῶν ὁμοδόξων Πατριαρχείων.

9. Ὁ γράφων τὰς ἐπιμνημοσύνας ταύτας γραμμὰς ἠτύχησε καὶ μαθητῆς νὰ χρηματίσῃ τοῦ Μεγάλου τούτου Διδασκάλου εἰς τὰ πρῶτά του βήματα τῶν θεολογικῶν του σπουδῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ὅλην ἑπταετίαν καὶ συνάδελφος ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ Ἀθηνῶν. Ὅθεν εἶναι πρέπον νὰ λεχθῶν τινα καὶ περὶ τῆς πολιτείας τοῦ μεταστάντος Καθηγητοῦ ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ. Οὗτος ὑπῆρξε διὰ τὴν Σχολὴν οὐ μόνον ὁ ἔξοχος πανεπιστημιακὸς Διδάσκαλος, ὁ πατρικὸν ἐνδιαφέρον ἐπιδεικνύμενος δι' ἕνα ἕκαστον τῶν φοιτητῶν καὶ φοιτητριῶν, ἀλλ' ἅμα ὁ αἰέποτε καὶ πάντοτε πρόθυμος βοηθὸς ἐν πᾶσιν, ὁ συνετὸς σύμβουλος, ὁ δραστήριος συνεργάτης καὶ ὁ βέβαιος ἐκτελεστῆς τῶν δυσχερεστέρων ἐπιπεριπτώσεων. Εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν παν/κῶν Νόμων ἦτο πρόχειρος· εἰς τὰ διοικητικὰ ὁμοίως· εἰς τὰ οἰκονομικά, γνώστης

ὑπὲρ πάντας· εἰς τὰ φοιτητικὰ θέματα, συνεβούλευε τὰ ἄριστα· εἰς τὰ τρεχούσης φύσεως πολυποίκιλα ζητήματα — ἐκκλησιαστικά, κοινωνικά, σχέσεων μετὰ τῶν ἑτεροδόξων, συμμετοχῆς εἰς τὴν οἰκουμενικὴν κίνησιν τῶν Ἐκκλησιῶν, καταπολεμήσεως τῶν ἐμφανιζομένων αἱρέσεων κ.ἄ.π. —, ἦτο οὗτος ἕτοιμος νὰ ἐκφέρῃ γνώμην ὀρθὴν ἐκάστοτε ἢ καὶ ἀντιπροσωπεύσῃ τὴν Σχολὴν ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου. Ἀκόμη καὶ εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς ἐκδρομὰς τῆς Σχολῆς μετὰ τῶν τεταρτοετῶν συνήθως φοιτητῶν, συμμετεῖχε μετὰ ζήλου καὶ μὲ ὑπευθυνότητα ἀνελάμβανε τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐκδρομῶν, συμμετεῖχεν εἰς ὅλας τὰς ἐκδρομὰς, δίδων μάλιστα καὶ διαλέξεις, συντελῶν οὕτω εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐκδρομῆς καὶ τὴν προβολὴν τῆς Σχολῆς, εὐφραίνων οὕτω πάντας διὰ τοῦ συγκερασμοῦ «τοῦ τερπνοῦ μετὰ τοῦ ὠφελίμου». Εἰς πᾶσαν δὲ δύσκολον περίπτωσιν, ἐζητεῖτο ὁ πεπειραμένος καὶ συνετὸς οὗτος Διδάσκαλος. Οὐδέποτε δὲ ἠρνεῖτο νὰ βοηθήσῃ, νὰ συμβουλεύσῃ, νὰ πρωτοστατήσῃ, νὰ ὑράσῃ, νὰ ἐκτελέσῃ τὰ πρέποντα ἀπὸ προσώπου τῆς Σχολῆς.

10. Τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον τοῦ διαπρεποῦς συναδέλφου νὰ κρίνω ἐναυθὰ ἢ καὶ ἀπλῶς ν' ἀναλύσω οὔτε ὁ χῶρος τοῦ Περιοδικοῦ ἐπιτρέπει οὔτε καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ ἐπιμνημοσύνου τούτου ἄρθρου. Ἐν μόνον ἐπιθυμῶ νὰ ἀναφέρω καὶ κατ' ἐξοχὴν νὰ ἐξάρω. Ὁ αἰδιδίμος Καθηγητῆς ὑπῆρξεν, ὡς ἤδη καὶ ἀνωτέρω εἶπον, οὐ μόνον ὁ πολυγραφώτερος Θεολόγος ἐπιστήμων τοῦ ὄν διανύομεν εἰκοστοῦ αἰῶνος, ἀλλ' ἅμα καὶ ὁ πολυμερέστερος καὶ πολυσχιδέστερος πάντων, ἀσχοληθεὶς εἴπερ τις καὶ ἄλλος περὶ ὅλους συλλήβδην τοὺς κλάδους τῆς ἐπιστημονικῆς Θεολογίας. Σημειωθῆτω δ' ὅτι καὶ ἡ ἀπλῆ ἀπαρίθμησις τῶν τίτλων καὶ μόνον τῶν συγγραμμάτων τοῦ σοφοῦ ἀνδρός, καὶ χρόνον πολὺν θὰ ἀπῆται καὶ χῶρον τοῦ Περιοδικοῦ λίαν ἐκτεταμένον. Καταπλήσσει πράγματι ἡ πολυμαθία, ἡ ἐγκυκλοπαιδικότης καὶ ἡ βαθύτης τῆς σκέψεως τοῦ ἀνδρός. Πλεῖσταί τῶν μελετῶν τοῦ διακεκριμένου ἐπιστήμονος ἐκρίθησαν εὐμενῶς ὑπὸ διεθνοῦς κύρους Περιоди-

κῶν, ἕτεροι δὲ καὶ μεταφράσθησαν εἰς ξένας γλώσσας, ὅπως π.χ. τὸ ἐκ σελίδων 1567 συγκείμενον τρίτομον περισπούδαστον ἔργον του «Δογματικῆ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας», τ. Α' (1959) ιγ' + 568, τ. Β' (1959) η' + 422 καὶ τ. Γ' (1961) η' + 548, μεταφρασθὲν εἰς τὴν γαλλικὴν.

11. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ εὐκόλος εἰς κρίσεις στενὴ Ἑλληνικὴ διανόησις δὲν ἀνέχεται καὶ δὲν δέχεται εὐμενῶς τὴν ἕκτασιν ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐρεύνη, θεωροῦσα ταύτην διασκορπισμὸν τῆς σκέψεως καὶ ἔλλειψιν βάθους. Ἄλλ' ὁ Τρεμπέλας οὔτε βάθους οὔτε κρίσεως στερεῖται ἐν τοῖς συγγράμμασί του. Τοῦναντίον, ἡ δύναμις τῆς σκέψεώς του εἶναι καταπληκτικὴ εἰς πάντα τὰ θέματα, ἅτινα ἐρευνᾷ καὶ διαπραγματεύεται. Ὑπό τινων ἐτονίσθη ὁ λαϊκὸς καὶ ἐκλαϊκευτικὸς χαρακτήρ ἐνίων ἐκ τῶν συγγραφῶν του. Ἀλλὰ τοῦτο παρατηρεῖται μόνον εἰς τὰς διαφωτιστικὰς καὶ σκοπίμως ἐκλαϊκευτικοῦ χαρακτῆρος μελέτας, ὁμιλίαις, διαλέξεις καὶ τὰ ἐποικοδομητικὰ ἄρθρα αὐτοῦ. Πάντως τὴν δύναμιν τῆς ἐκλαϊκεύσεως νομίζω ὅτι εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο, ὅπως κάθε σοβαρὸς ἐπιστήμων ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιῇ. Διότι δὲν γνωρίζω ποία θὰ ἦτο ἡ χρησιμότης τῆς Ἐπιστήμης καθόλου, ἀν ἡ Ἐπιστήμη ἐκαλλιεργεῖτο μόνον διὰ τὴν Ἐπιστήμην καὶ οὐχὶ διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀν αἱ ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι δὲν εἶχον καὶ ἐν τῇ πράξει ὠφέλειαν ἢ δὲν συνέβαλλον εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ Πολιτισμοῦ καὶ τὴν πνευματικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀνάπτυξιν. Ὁ ἀληθὲς ἐπιστήμων πρέπει βεβαίως νὰ εἶναι κατ' ἀρχὴν ἐρευνητῆς καὶ ἱκανὸς ἀνιχνευτῆς τῶν κεκρυμμένων ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν, ἀλλὰ συγχρόνως ὀφείλει νὰ γίνεται, κατὰ τὸ δυνατόν, καὶ διαφωτιστῆς χάριν τῶν πολλῶν, μὲ στόχον του πάντοτε τὴν ἀνύψωσιν τοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τῆς χώρας του καὶ κατ' ἐπέκτασιν τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ ὁ διαπρεπὴς συνάδελφος ἀνεδείχθη πρότυπον καὶ ἐρευνητοῦ καὶ διαφωτιστοῦ καὶ βαθυστοχάστου καὶ κριτικοῦ συγγραφέως.

12. Ὁ Παν. Τρεμπέλας δὲν ἔχει ἀνάγκην γνωμῶν

καὶ ἀντιλήψεων διαφόρων, καὶ μάλιστα τῶν ἐκ προκαταλήψεως ὀμιλούντων ἢ καὶ ἐξ ἀντιθέσεως πρὸς τὰς ἀρχάς του ἐκφραζομένων. Δὲν ἔχει ἀνάγκην οὔτε χαρακτηρολογικῶν τινῶν ἐγκωμίων δι' ἕξαρσιν τῆς ἐπιβλητικῆς Μορφῆς του καὶ δι' ἀπεικονίσεων ἢ κρίσεων καὶ ἀξιολογικῶν ἐπὶ μέρους τοποθετήσεων προβολῆς τῆς μεγάλης ἐπιστημονικῆς, ἐκκλησιαστικῆς, κοινωνικῆς καὶ ποικίλης ἄλλης αὐτοῦ δράσεως καὶ ζωῆς. Διότι τὰ συγγράμματά του, τὰ ἔργα του καὶ ὁ βίος του ὀμιλοῦν ἀφ' ἑαυτῶν. Ἐκ πάντων τούτων ὁ αἰδίδιμος ἀνὴρ ὑψοῦται εἰς δυσθεώρητα ὕψη, ὡς ἐπιστήμων, ὡς Θεολόγος, ὡς ἐκκλησιαστικὸς ἀνὴρ, ὡς πανεπιστημιακὸς Διδάσκαλος, ὡς Διαφωτιστὴς καὶ Ἱεραπόστολος, ὡς χρυσορροβὰς Κῆρυξ τῶν χριστιανικῶν Ἀληθειῶν, ὡς Ἄνθρωπος, ὡς Ἕλλην. Ὁ Παν. Τρεμπέλας ἐνεγράφη ἀνεξιτήλοις γράμμασιν ἐν τῷ Βιβλίῳ τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς Αἰωνιότητος! Ἐν τῷ Πανθέῳ τῆς Ἑλληνικῆς Θεολογικῆς Σκέψεως, ἀσφαλῶς οὗτος προέχουσαν ἔχει καταλάβει θέσιν. Πέποιθα ὅτι ὁ πολυσεβαστος καὶ ἀγαπητὸς Διδάσκαλος θ' ἀποβῆ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους πρότυπον ἀνδρὸς εὐγενοῦς ἰδεολόγου, ἐπιστήμονος Θεολόγου, πιστοῦ ζηλωτοῦ καὶ χριστιανοῦ θερμοῦ τῇ πίστει. Τὰ ἐπιστημονικὰ θεολογικά του συγγράμματα θὰ διαλαλοῦν τὴν σφύζουσαν ἔφεισιν καὶ τὸν ἀπέραντον πόθον πρὸς ἔρευναν, θὰ διακηρύττουν δὲ εἰς τὸ διηνεκὲς τὴν χαλκέντερον φιλεργίαν αὐτοῦ, τὴν ἀξιοθαύμαστον πολυμαθειαν καὶ τὴν μεγάλην ἀγωνιστικὴν διάθεσιν πρὸς ἐπικράτησιν τῶν θείων τοῦ Εὐαγγελίου Ἀρχῶν καὶ τῶν ὑπερόχων διδαχῶν τῆς Ἑλληνορθοδόξου Πατερικῆς Σκέψεως!

13. «Ῥευστὸς μὲν ὁ παρῶν χρόνος καὶ μηδεμίαν ἔχων ἔδραν ἢ παγιότητα, παροδικὰ δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν πράγματα, τῇ ἀπαύστῳ τούτου ροῇ παραρρέοντά τε καὶ συγκινοόμενα· ἀλλ' οἱ σοφοὶ καὶ οἱ τῷ λόγῳ μεγάλα δυνάμενοι ἔστησαν οἰονεὶ τὰ ἄστατα καὶ ἐπαγίωσαν τὰ ἀνέδραστα» (Ψελλ., Ἐπιτ. εἰς τ. βασιλ. Μονομάχον, παρὰ Κ. Σάθα, Μεσ. Βιβλ. V, 117) διὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν. Ὡς ἔγραφον καὶ ἄλλοτε, ὁ θεῖος Ὀμηρος,

φέρ' εἰπεῖν, δὲν ἀφῆκε νὰ διαφύγουν τὰ τῶν Ἀχαιῶν ἀνδραγαθήματα, οὔτε ὁ Πλάτων ἐπέτρεψε ν' ἀπολεσθοῦν οἱ τοῦ Σωκράτους φιλοσοφικοὶ Διάλογοι, οὐδὲ ὁ Ἀριστοτέλης ἠθέλησε ν' ἀφανισθοῦν τῆς σοφίας αὐτοῦ τὰ ρήματα. Ἀλλὰ πάντες τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς ἀρχαϊκῆς σοφίας Μύσται, ἅμα δὲ καὶ οἱ τῆς Ἱερᾶς καὶ Οὐρανοῦ Ἀποκαλυπτικῆς Διδαχῆς Λάτρεις καὶ τῆς Μυστηριακῆς Κοσμοθεωρίας οὐρανοβάμονες καὶ τοῦ Χριστοῦ γνήσιοι Μαθηταὶ καὶ Ἀκόλουθοι, καὶ μάλιστα οἱ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου πεφωτισμένοι τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι, ἔμειναν ἐν τῇ διαρροῇ τῶν αἰώνων οἱ αὐτοί, ἀναλλοίωτοι, ἀκήρατοι, ἀληθῶς αἰώνιοι καὶ ἀθάνατοι. Τοῦτο εἶναι τοῦ Πνεύματος τὸ ἴδιον, τὸ αἰώνιον καὶ ἀθάνατον! Τοῦτο εἶναι τῆς Σοφίας τὸ δεῖγμα, τὸ ἀειθαλές καὶ ἀμάραντον. Τοῦτο εἶναι τὸ μαρτύριον τῶν ἐπ' ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ διαλαμψάντων καὶ τῶν σοφὰ τοῖς ἐπιλειπομένοις καταλιπόντων συγγράμματα· τὸ ἀεὶ ζῆν καὶ ἀκαταπαύστως διδάσκειν καὶ νοθετεῖν καὶ καθοδηγεῖν εἰς τὸ διηνεκές! Οἱ σοφοὶ εἰσέρχονται εἰς τὴν ἀθανασίαν καὶ ζῶντες! Μετὰ θάνατον δὲ ἔτι μείζων αὐτοῖς καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα, μάλιστα δ' ὅταν καὶ τῆς Ἀρετῆς τὰ δείγματα φέρωσιν!

14. Σοφὸς καὶ ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας καὶ ἐν κυριολεξίᾳ ἐνάρετος! Ἄριστος ἐπιστήμων, τέλειος ἄνθρωπος! Εἰσῆλθε καὶ οὗτος εἰς τὴν ἀθανασίαν! Γεύεται νῦν τῶν ἀγλαῶν καρπῶν τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς του! Ἀπολαβεῖ τῶν αἰθερίων χαρίτων τὴν ὄψιν καὶ ἠδύνεται ἐν τῇ πνευματικῇ πανδαισίᾳ τῆς Τρισηλίου Θεότητος, τὴν ὁποίαν τοσοῦτον ὕμνησε καὶ εἰς τὴν ὁποίαν τοσοῦτον ἐπίστευσε καὶ ἐπὶ τὴν ὁποίαν τοσοῦτον ἤλπισεν! Ὅθεν καὶ μακαριστὸς καὶ ἔνδοξος ὁ τόπος τῆς κατασκηνώσεως αὐτοῦ! Πλήρης ἡμερῶν μετέστη ὁ πεφιλημένος Διδάσκαλος ἐκ τῶν ἐπιγείων εἰς τὰ ἐπουράνια καὶ ἀφοῦ ἠτύχησε νὰ ἴδῃ πλῆθος ἐκ τῶν μαθητῶν του ἀνυψομένους ἐπὶ τῆς πανεπιστημιακῆς Καθέδρας ἐν ταῖς Θεολογικαῖς Σχολαῖς Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης ἢ καὶ εἰς ὑψηλὰ τῆς Ἐκκλησίας ἱεραρχικὰ ἀξιώματα. Οὐχὶ ὡς

συνάδελφος, ἀλλ' ὡς μαθητῆς εὐγνώμων ἐπιθυμῶ νὰ καταπαύσω τὸ Ἐπιμνημόσυνο τοῦτο. Θυμίαμα.

15. «Βροντῆ σεῖο λόγος, ἀστεροπὴ δὲ βίος σός», κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον (Γρηγ. Ναζ. Ἐπιτ. εἰς Μέγαν Βασ., παρὰ Migne, P.G. 38,74) ἐφαίνεσο τοῖς πᾶσι. Βαθὺς τὴν σκέψιν, γλαφυρὸς τὴν φράσιν, ὀξύς τὴν διάνοιαν, ἔλκυστικὸς τὴν ὄψιν, ἐπιβλητικὸς τὴν παράστασιν, ἀγιοπρεπῆς τοῖς τρόποις, ἀξιωματικὸς τῷ ἦθει, αὐστηρὸς τῇ ἀγωνιστικῇ διαθέσει, ταχύς τῷ βουλήματι, πρόθυμὸς τῇ συναντιλήψει, διδακτικὸς τῇ συνεντεύξει, φιλικὸς τοῖς συνομιλοῦσι καὶ τοῖς ὁμόφροσιν, ἐνὶ λόγῳ ἀγαπητὸς τοῖς φίλοις, σεβαστὸς τοῖς πᾶσι καὶ ἀξιολίμητον τοῖς σπουδάζουσιν ὑπόδειγμα ὑπῆρξες, πολυσεβάστε, πεφιλημένε καὶ τετιμημένε Διδάσκαλε! Φοβοῦμαι μήπως ἡ φωνὴ τῶν λόγων μου δὲν ἀπέδωκεν ὅπως καὶ ὅσον ἔπρεπε, οὐδὲ περιέγραψε κατ' ἀξίαν τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ πολλαπλᾶ σου χαρίσματα. Φοβοῦμαι μήπως ὡς ἐκ τούτου ἐμφανισθῇ ἡ φωνὴ μου πάρηχος καὶ ἄτονος. Πάντως διαβεβαιῶ Σε, ὅτι ὅσα ὑπ' ἐμοῦ ἐγράφησαν, ὑπῆρξαν δι' ἐμὲ ἰλαρὸν Θυμίαμα καὶ ἀντίδωρον πνευματικὸν εὐγνώμωνος μαθητοῦ καὶ συναδέλφου πρὸς τὸν σοφὸν πανεπιστημιακὸν Διδάσκαλον! Πέποιθα ὅτι τὸ Πνεῦμά Σου καὶ ἡ διαυγεστάτη Ψυχὴ Σου χαίρεται νῦν ἐν μέσῳ τῶν ἀγγελικῶν Τάξεων καὶ ἀρχαγγελικῶν Διακόσμων! Πέποιθα ὅτι χορεύεις καὶ συναγάλλεσαι καὶ Σὺ μετὰ τῶν Ἀγίων ἐν τῇ ἀπειροκαλλεῖ περιοχῇ τοῦ Παντός, ἔνθα «ἡ ἀκήρατος λαμπηδὼν καὶ αἱ μακάριαι θεαὶ καὶ πᾶν τὸ ἀναφές καὶ ἀόρατον» (Ψελλ., Ἐγκώμ. εἰς τὴν Μητέρα αὐτοῦ, παρὰ Κ. Σάθα, Μεσ. Βιβλ. V, 49).

Οἱ ὅσοι Κυρίου ζήσονται ἐν Αὐτῷ εἰς τὸν αἰῶνα·

διότι «τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν Ὁσίων Αὐτοῦ»!

(Ψαλμ. 115,6).

Αἰωνία σου ἡ Μνήμη,
ἀξιωμακάριστε Διδάσκαλε!